

Sz. Tóth Gyula

Írások, írók, emberek ünnepi csokorban

Írói szó és tett. Beszélgetés Szokolczay Lajossal. (*Magyar Hírlap*, 2020. március 28.) „Egy írónál az erkölcsi kiállás fontos. Persze az lenne az igazi, ha a legjobb írók a legjobb emberek is lennének”. Fiatalon olvasta Illyés ötágú síp metaforáját – „a magyar irodalom ötágú síp, összehangolatlan”, és azt mondta, akkor „majd én összehangolom! A fiatalember nagyképűsége!” Bölcsészdiploma nélkül, mára Széchenyi-díjjal azóta is az összehangoláson dolgozik, nem rajta múlik, hogy ez nem akar sikerülni, az összehangolás. Mert nem működik az összehangolódás. Szóval, a költői Én és mindennapi Én nem mindig simul össze. A sok kettős énű alkotó nehezen találja az összhangot. A zenében van összhangzattan. A zenészek tanulják. Ők is egymástól eltérő személyiségek, így ülnek le muzsikálni. Hangol a zenekar, ezzel kezdődik. A zene, amelynek van morálja, szabályai, diktálja a hangok megszólaltatását, útvonalait, a kanyarokkal együtt. A zenészi én alárendelődik a muzsikának. Képzett vagy kevésbé képzett zenészek játszhatnak együtt, gyakori a „kis házi muzsika”. A dzsessz alapja az improvizálás. Eltérő képzettségű zenészek, konzervatóriumi oklevél nélkül együtt zenélnek. Van összehangolás, összehangoltság, az eltérő stílusok, előadásmódok ellenére. Az egyéniség a közös produkcióban teljeseedik ki.

De az összehangoltság hiánya nem csak az írókra jellemző. Nem jutnak dűlőre egymással. És nem jutnak egyezsége az irodalomtörténészekkel. Azok sem egymással. A történészek sem maradnak ki a csatározásokból. És a nyelvészek között is dűl az egészségtelen vita, több témában, több fórumon. Nem jön össze „a nyelv romantikája”, ahogy azt megpengettem. (*Agria*, 2016/3. ősz, 217–220.) Ó, és akkor nem beszélünk a társadalomtudósokról. Kiknek írnak ők? Kikre hallgatnak ők? Egyáltalán, kikkel állnak szóba? Egymásnak adnak elő konferenciákon, leginkább a saját publikációjukat olvassák, s fejükhöz igazgatják a babérkoszorút. Az értelmiségiek között is szelektálnak. A rendszerváltáskor is egymást kaszabolták, a mai értelmezések során egymást vádolják. Milyen a magyar értelmiség? Megtoldhatjuk Illyés metaforáját: többágú síp, összehangolatlan. Ez alól a magát nép-nemzetinek mondott oldal sem kivétel, az ellenzékkel folytatott csatározások mellett nem kíméli sajátjait sem, ki-ki nem ritkán kíméletlen gesztusokkal akarja diadalra vinni igazát.

Fénylő szolgálat. Interjú a házaspárral, Faragó Laurával és Szokolczay Lajossal. (*Híd* Evangélikus missziói magazin, 2020/1.) A zsidó-keresztény kultúra és az irodalom, a képzőművészet és a zene kapcsolatáról beszélgetnek. A fundamentum a Biblia. E kultúrának olyan metaforája, jelrendszere, valóságot átjáró mítoszi ereje van, mely „nélkül a mi értékrendünkben nincsen igazi művészet”. Hol, hogyan keressük az igét? A gótika felfelé nyitott, ha felemeled tekintetedet, meglátod az igazságot. A reneszánsz az emberre irányította a tekintetet. Akkor most hol az igazság? „A szinté-

zisben”, idéznek Tóth Menyhért, a paraszti sorban élő festőművész 1976-os kiállításán a Műcsarnokban hetvenévesen elmondott beszédéből. „Az igazi művekkel való találkozás megrendülés. Aki Pilinszky János Apokrifja után nem érzi a Megfeszítettel azonos megfeszítettségünk levegő után kapkodó, tisztító-főlemelő zavarodottságát, az keveset ért meg a valódi költészet lényegéből”. Az európai keresztény kultúra gyökereit sokan próbálják elválni, védelme kemény küzdelemmel jár. „Miben reménykedhetünk? Talán a krisztusi kegyelem segít. A darabokra tépett ima hátha megakad a zabálásra fölkenetek nem kis tömegének torkán” – zárja Szakolczay Lajos.

Íme, az alkotó értelmiség feladata: nemcsak szerepelni, előadni, publikálni, hanem szolgálni. Két jeles személyiség: Műveltég – Becsület – Hit – Szolgálat. Példás életek! Megindító volt olvasni, tanórákon személtető anyag lehetne, ahogy az interjú címe hirdeti: *A föltámadás reményében*. (Bertha Zoltán küldte a cikket, el is mentettem digitális könyvtáramba.)

Levél egy tudónak. Aki tud olvasni, kutat, felfedez. Értelmet. És nem habozik a válasszal. Bertha Zoltán máris elolvasta az *E-nyelv Magazin*ban megjelent írásokat. Gratulál, megint „nagyon velős komolyat írtál, tömören és tovább boncolgatva azt a sok kérdést, amit az alaptanulmány felvet”. Sok ilyesmit olvasott régebben is, de most ezt aktualizálva is érdekesnek és fontosnak tartja, merthogy „a tudomány se mindenható, és azért lesz a sok áltudomány is – és az ember sorsa nemigen van a saját kezében, kivéve az önpusztítást, de a jót csak nem tudja eléggé követni”. És Csernák Árpád jóvoltából kezébe került a *Búvópatak* júniusi számának pdf-változata, benne *A meghasadt ember* című írásom. Persze észreveszi a kapcsolatot a két anyag között. Segít, kétszer is, aki gyorsan ad. Ez választ kíván.

„Köszönöm, Zolikám figyelmedet írásaim iránt, a gondolati szálakat követve. Mondhatjuk: gondolatcsapatink harcban állnak. Miért is? Mert az egyes írások összefüggenek, a témákon át a gondolatok összekapcsolódnak, mert össze vannak kapcsolva. Így az egyes írások füzért alkotnak, és szép lassan kirajzolódik a tágabb gondolatmenet, az eszmeiség, ha szabad ezt mondani. És te mindezt észreveszed. Mert így, követve olvasol és értelmezel, pontokat, szálakat fogsz össze. És magad is így dolgozol. Nem azért írsz, hogy teljen a lap, és múltjon a nap, két oldal tíz oldal, mindegy. Nem, búvárkodsz, vagy az irodalom erdőit járva, a műveket, az alkotókat, mint fákat öleled át és gondozod. *Irodalmi erdőgazdász* vagy, ha ez nem sértő. Mert stratégiád van. Nemcsak koncepció, hanem *tevékenység, folyamat, rendszer*. Nem csak egyes darabokkal jössz elő. Azok mind az egészet szolgálják. A te eszmeiségedet. Mely akaratom, fáradhatatlan munkád során és árán feltárul, kibontakozik. *Akciózó irodalmat* művelsz. Elkötelezetten a nemzet értékeiért. Írsz, szólsz, teszel. A főerdész te vagy. Óvod, véded, élteted, bemutatod az irodalom természetét. Nem panaszkodsz, hogy ezek a 'liberálisok', 'posztmodernekek' mit csinálnak. Hát, akcióznak a maguk módján. Mit is mondott Antall József? Tetszettek volna forradalmat csinálni! Ironikus (nem cinikus), de igazság

van benne. Azt jelenti: Konzervatívok, ne féljete! Ne nyögjete, ne siránkozzatok, ne szisszenjete minden kis szilánkhoz! Rikoltozzanak a gazok! Ha azok.

Nekem ligeteim vannak. Színesek, illenek a Nagy Erdőhöz, kitekintenek, beengednek más illatokat, jönnek hírek: »füstösek, furcsák, búsak, bíborak«, és „... gyermeki húst utánzó friss szagok”. És máris »egymásba csendül a szín és a hang s az illat«. A vigyázó kitekintés és figyelő befogadás növeli a *viszonyítást*, lehetőséget ad *konfrontációra*, ami segít megtalálni a mai, igenis posztmodern kultúrában az identitásunkat.

Nálad az *elkötelezettség következetességgel* párosul. Táplálja a hitelességet. Szívós küzdő vagy. És haladsz... feljebb, az értelem útján a fény felé. Derék irodalomtudósoknak és tudósjelölteknek jut a feladat: Bertha Zoltán életművének feltárása. Lesz dolguk. És jó gondjuk. További lendületet, egészségben erőt, mert a lélek töretlen.”

Bertha65. Drága Zoli Barátom, már-már azt hisszük, ismerünk valakit, akit sokat olvasunk, aki sokat olvas bennünket, akivel sokat váltunk üzenetet – érdemben. A sok még nem minden. „Valami, de nem az igazi.” Hát így vagyok én most, Oláh András mélyinterjúját olvasva, pontosabban a te mélyválaszaidon merengve. Gyönyörű élet, gazdag emberi tartalommal, a családja színes, termő ágaival díszítve. Teljesedik a tabló: Lélekfa. Mit fa! Liget. Sőt Lélekerdő, éltetője Bertha Zoltán. Hát, ő a Lélekember. A születésnapos, egész évben. A Jó Isten legyen veled utadon! Biztatásodra számítunk, mert amint üzented az *Agria* nyári számában: „Isten csodája, hogy vagyunk”.

A sorköteles. Kődöböcz Gábor, mert e sorból ki nem hagyható, akárhogy is vesszük. Sok terméssel kosarában, alig túl a hatvanon. Az eddigiéről írtam is, szóltam is. Kis összefoglalás, ajánlasként az elkövetkezendőkre. Két megidézéssel írom körül. Wass Albert *Elvész a nyom* című regényének fiatal papját egy elhagyatott „hegyifaluba” szólítja a szolgálat. Délutáni szokott sétáján, az erdélyi hegyek tiszta, éles levegője, az erdő illata, a csönd „világos és józan gondolatokat ébresztett benne”. Mert azon morfondírozott éppen, mit is keres ő itt. Szépen, lassan tisztázta magában, hogy a papi szolgálat még nem feladat, csak kötelesség. „*Minden embernek kell legyen egy feladata ebben az életben – kötelességen belül, vagy azon felül is talán – mert különben nem lenne értelme annak, hogy él.*” Lehet, ez „titkos küldetés, mely Istentől való”. (Némiképp) hasonlóan gondolkodik erről kicsit arrébb, az Atlanti-óceán közelében a francia André Gide, a lelki készenlét és a fegyelmezett stílus művésze, sok mindent kipróbált, de etikailag rendíthetetlen volt. A Saint-Exupéry Éjszakai repüléséhez (Vol de nuit) írt Előszóban mondja: „*Az ember boldogsága nem a szabadságban, hanem egy feladat elfogadásában van... Az ember nem találhatja meg célját önmagában, hanem alárendeli magát és áldoz valaminek, ami uralkodik rajta és belőle él.*” Geográfiailag tehát éppen két Feladat között vagyunk, itt Európában, mondhatnánk: feladatoktól körülfogva. Csak meg kell találni őket. *Baudelaire-rel a jel/képek útján* ballagunk. Kődöböcz Gábor velünk tart. Saját bajain felülemelkedik, eldalolni azokat nem akarja. Tekintete messzebb visz, feljebb, arra van gondja, mit rendezni szeretne: „ami csak szépség s ami reménység”. És a szellem diadalt arat. És szóljon a Kormorán zenekar dala: *Kell még egy szó...*